

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld, 25 maart 2020

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de minister van Buitenlandse Zaken over de geannoteerde agenda voor de bijeenkomst van NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken op 2 en 3 april 2020 (Documentnummer 2020Z05456).

De op 25 maart 2020 toegezonden vragen en opmerkingen zijn met de door de minister van Buitenlandse Zaken bij brief van ... toegezonden antwoorden hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Pia Dijkstra

Adjunct-griffier van de commissie,
Konings

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de bijeenkomst van NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken op 2 en 3 april aanstaande. Wel hebben zij nog enkele vragen.

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de bijeenkomst van NAVO-ministers van Buitenlandse zaken op 2 en 3 april aanstaande. Deze leden hebben daar de volgende vragen en opmerkingen over.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda.

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de bijeenkomst van NAVO-ministers van Buitenlandse zaken op 2 en 3 april aanstaande. Deze leden hebben nog enkele vragen aan de minister.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de NAVO-bijeenkomst van ministers van Buitenlandse Zaken. Zij hebben daar de volgende vragen en opmerkingen over.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de bijeenkomst van NAVO-ministers van Buitenlandse zaken op 2 en 3 april aanstaande. Deze leden hebben daar de volgende vragen en opmerkingen over.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor het overleg van de van de ministers van Buitenlandse Zaken van de

NAVO-lidstaten. Zij hebben daarbij enkele vragen en opmerkingen.

COVID-19 virus

De leden van de PVV-fractie vragen of de verspreiding van het coronavirus gevolgen heeft voor de NAVO-aanwezigheid in de Baltische Staten en Polen. De minister van Defensie heeft te kennen gegeven dat een Nederlandse militair in Litouwen besmet is geraakt met het virus en dat er maatregelen zijn genomen om verdere besmettingen te voorkomen. Welke gevolgen hebben de maatregelen voor de inzetbaarheid van onze militairen? Is er voldoende medische capaciteit beschikbaar indien het onder de militairen tot een grootschalige uitbraak van het virus komt?

Antwoord van het kabinet

De NAVO-aanwezigheid in de Baltische Staten en Polen dient als geruststellende maatregel voor deze landen en ter afschrikking van Rusland. De aanwezige multinationale battlegroups zijn vooralsnog in staat aan deze doelstellingen invulling te geven. Na het vaststellen van de besmetting met het virus bij enkele Nederlandse militairen die deelnemen aan de vooruitgeschoven NAVO-aanwezigheid in Litouwen, is de gehele kazerne waar de multinationale battlegroup is gelegerd, tot quarantainegebied verklaard. Er gelden voorzorgsmaatregelen, waarbij een deel van het militaire personeel daadwerkelijk in quarantaine is geplaatst.

In samenspraak met de in Litouwen aanwezige medische staf, de militaire operationele lijn en indien nodig militair medisch specialisten in Nederland, wordt de afweging gemaakt of het nodig is besmette militairen naar Nederland te repatriëren. De situatie wordt, in goed overleg met de Litouwse autoriteiten en partnerlanden in de battlegroup waaronder Duitsland, nauwlettend in de gaten gehouden.

De leden van de PVV-fractie constateren dat veel NAVO-bondgenoten hun krijgsmacht paraat hebben staan voor nationale taken om de coronacrisis te bestrijden. Zo heeft Italië het leger ingezet om de lockdown te handhaven en moeten militairen in Nederland en België paraat staan voor mogelijk aanvullende nationale taken. Heeft de nationale inzet van de diverse NAVO-legers effect op de snelheid waarmee de snelle reactiemachten van de NAVO ingezet kunnen worden? De leden van de PVV-fractie ontvangen graag een antwoord op deze vraag. In de kern gaat het erom of er wel voldoende rekening gehouden wordt met het feit dat kwaadwillende mogelijkheden de coronacrisis aangrijpen om er voordeel mee te doen in één van de conflictgebieden aan de randen van het NAVO-bondgenootschap. Graag ontvangen deze leden hierop een reactie.

Antwoord van het kabinet

Secretaris-generaal Jens Stoltenberg gaf in een persconferentie op 19 maart jongstleden aan dat de pandemie bondgenoten voor keuzes en maatregelen stelt die niet eerder zijn genomen. Desalniettemin blijft de NAVO in staat operaties uit te voeren, en zijn de krijgsmachten van de bondgenoten gereed en inzetbaar. De prioriteit van Defensie ligt

onveranderd bij het uitvoeren van alle drie de hoofdtaken van de krijgsmacht (verdediging van eigen en bondgenootschappelijk grondgebied, handhaven en beschermen van de internationale rechtsorde en ondersteunen van de nationale overheid bij rechtshandhaving, rampenbestrijding en humanitaire hulp).

De leden van de CDA-fractie spreken de hoop uit dat het coronavirus nadrukkelijk aandacht zal krijgen tijdens de bijeenkomst van NAVO-ministers voor Buitenlandse Zaken. Niet voor niets zal deze vergadering, net als die van de Europese Raad en van de G7, naar verwachting via video-verbinding plaatsvinden. Voor de NAVO is veiligheid van het eigen personeel en de militairen van de lidstaten die werkzaam zijn in het kader van de NAVO daarbij van belang. De vraag is welke gevolgen het coronavirus heeft voor NAVO-oefeningen en missies. Zo zullen de ministers van Buitenlandse Zaken spreken over de uitwerking van het principebesluit van de NAVO-ministers van Defensie van 12 februari 2020 met betrekking tot de uitbreiding van de NAVO Missie Irak (NMI). Daarbij zullen aanvullende trainingsactiviteiten in de directe omgeving van Bagdad die binnen het bestaande mandaat vallen worden overgenomen van de anti-ISIS coalitie (*Operation Inherent Resolve*). Tegelijkertijd keert een aantal van Nederlandse militairen die op missie zijn in Afghanistan en Irak terug naar Nederland, omdat beide missies stil zijn gelegd vanwege het coronavirus. Er zijn dus al gevolgen op de korte termijn. De vraag is wat het betekent voor de uit te breiden missie in Irak.

De NAVO zou ook moeten nadenken over de veiligheidspolitieke gevolgen van de coronapandemie op de wat langere termijn, stellen de leden van de CDA-fractie. Dat is ook van belang in het kader van de bredere strategische discussie over mogelijke additionele betrokkenheid van de NAVO in Noord-Afrika, de Sahel en het Midden-Oosten, die geagendeerd staat. Is de minister bereid om dit te adresseren?

Antwoord van het kabinet

De ministers van Buitenlandse Zaken van de NAVO kunnen ondanks de corona-crisis naar verwachting wel degelijk een besluit nemen over de nadere uitwerking van een uitbreiding van de NAVO-missie Irak (NMI). Het is evenwel denkbaar dat de corona-crisis gevolgen heeft voor het tijdsplan van de implementatie van het verwachte besluit van de ministers.

De corona-crisis zal zeker worden geadresseerd tijdens de ministeriële bijeenkomst. Daarbij zal ook worden verwezen naar de veiligheidspolitieke impact op de langere termijn. Sowieso is het belangrijk dat de NAVO voorbereid blijft op alle ontwikkelingen die haar veiligheid beïnvloeden, waaronder ook de effecten van een pandemie. Het kabinet zal bepleiten dat de bredere strategische repercussies van de corona-crisis worden meegenomen bij de verkenning van een additionele betrokkenheid van de NAVO in Noord Afrika en het Midden Oosten.

De leden van de D66-fractie hebben enkele vragen over de rol van en de maatregelen die de NAVO neemt ten tijde van de COVID-19 pandemie. Deze leden merken op dat er besmettingen

zijn gemeld bij militairen die in NAVO-missies opereren, waaronder Nederlandse militairen die gestationeerd waren in Litouwen. Ook in landen waar de gezondheidszorg ondermaats is, zijn NAVO-militairen gestationeerd. Nu de NAVO op grote schaal troepen test die op missie in het buitenland zijn, en militairen die besmet of ziek zijn terug naar huis worden gehaald, kan dit consequenties hebben voor de continuïteit van deze missies. Wat zijn de gevolgen voor deze, en mogelijk besmettingen in andere missies, voor de continuïteit van de huidige NAVO-missies? Zijn er missies waarvan de continuïteit door deze pandemie in gevaar is of kan komen? Hoe wordt de veiligheid en gezondheid van de militairen gegarandeerd? Welke mitigerende maatregelen neemt de NAVO om de continuïteit van de missies zo veel mogelijk te waarborgen? Welke maatregelen neemt het kabinet? Hoe blijft de NAVO in deze tijden de bescherming van het bondgenootschappelijke grondgebied garanderen? Zijn er voldoende middelen om deze bescherming ook de komende periode te blijven garanderen?

Antwoord van het kabinet

Het ministerie van Defensie neemt passende maatregelen voor het uitgezonden personeel. Over diverse maatregelen en gevolgen van COVID-19 op uitzendingen en inzet in het buitenland is uw Kamer geïnformeerd op 13 maart jl. (kamerstuk 29521 nr. 402) en 24 maart jl. (kenmerk 2020D11584). Uit Operation Inherent Resolve in Irak en de Resolute Support missie in Afghanistan is personeel dat niet essentieel is voor de voortzetting van de missie tijdelijk teruggekeerd naar Nederland. Essentieel personeel is personeel dat van cruciaal belang is om een basis draaiende te houden en militaire apparatuur en goederen te beschermen zoals bijvoorbeeld medische zorg en force protection. Met terugtrekking van niet-essentieel personeel is het onvermijdelijk dat het operationele tempo afneemt of zelfs tijdelijk stopt. Behoud van het essentiële personeel stelt de missies in staat het tempo te verhogen wanneer restricties worden opgeheven. De continuïteit voor de langere termijn - en daarmee het doel van een missie - is daarmee gewaarborgd.

Enkele besmette Nederlandse militairen die deelnemen aan de NAVO-voortuitgeschoven aanwezigheid in Litouwen zijn teruggekeerd naar Nederland. De NAVO-aanwezigheid in de Baltische Staten en Polen dient als geruststellende maatregel voor deze landen en ter afschrikking van Rusland. De aanwezige multinationale battlegroups blijven vooralsnog in staat aan deze doelstellingen invulling te geven.

Defensie beziet voortdurend hoe de aanpak van de COVID-19 crisis te ondersteunen. Daarbij wordt ook gekeken naar de gevolgen op de langere termijn, en worden verplichtingen aan internationale bondgenootschappen meegenomen in besluiten. Zoals de secretaris-generaal van de NAVO op 19 maart jl. aangaf zijn dit uitdagende tijden, maar blijft de NAVO gereed en inzetbaar en wordt het werk voortgezet. Zie ook antwoord hierboven pagina 2.

De leden van de D66-fractie merken op dat er nog Nederlanders vastzitten buiten de EU die vanwege de pandemie en de genomen maatregelen door diverse landen niet meer weg kunnen.

Deze leden zijn verheugd met de aankondiging dat de regering zich samen met de reisorganisaties zal inspannen om deze groep Nederlanders te repatriëren. Zij complimenteren de minister voor de geweldige inzet die er tot op heden al is geweest om een zeer groot deel van de Nederlanders uit het buitenland terug te halen, ook in moeilijke omstandigheden. Er verblijven nog steeds Nederlanders in het buitenland die niet naar huis kunnen. De leden van de D66-fractie vragen of het ministerie van Defensie de capaciteit heeft, mocht het nodig zijn, om defensievliegtuigen in te zetten om deze mensen te repatriëren. Dit zou bijvoorbeeld nodig kunnen zijn wanneer landen enkel de militaire luchthavens open willen stellen om repatriëring te faciliteren. Graag ontvangen deze leden een reactie van de minister.

Antwoord van het kabinet

In eerste instantie wordt het repatriëren van Nederlanders die vastzitten buiten de EU in samenwerking met reisorganisaties uitgevoerd. Defensie staat klaar om te ondersteunen waar dat nodig is. Hierbij wordt in de eerste plaats gekeken naar de internationale militaire samenwerking binnen het European Air Transport Command (EATC).

De leden van de SP-fractie maken zich grote zorgen naar aanleiding van uitlatingen van NAVO-secretaris-generaal Stoltenberg dat landen zich moeten blijven committeren aan hogere uitgaven voor defensie. Dit tegen de achtergrond van de pandemie die zich snel verspreidt en enorme inspanningen, zeker ook financiële inspanningen, vraagt en voorlopig zal blijven vragen. Deze leden vinden de pandemie een extra reden om de zogenaamde twee procentnorm voor uitgaven aan defensie los te laten. Deelt de minister deze mening? Deelt de minister tevens de mening dat investeringen in de strijd tegen deze pandemie nu prioritair moeten zijn en ook ten koste mogen gaan van uitgaven die bestemd zijn voor de aanschaf van grote wapensystemen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord van het kabinet

De NAVO stelt op basis van een analyse van de veiligheidssituatie doelstellingen op voor capaciteiten die nodig zijn om de gezamenlijke veiligheid te beschermen. Deze capaciteitendoelstellingen worden verdeeld onder de bondgenoten, en ook Nederland heeft deze geaccepteerd. Hoewel er belangrijke stappen zijn gezet, kan Nederland nog onvoldoende invulling geven aan deze capaciteitendoelstellingen. Het kabinetsbeleid om de defensie-uitgaven in de richting van de NAVO-norm van twee procent van het BBP te bewegen blijft dan ook onveranderd.

De leden van de SP-fractie vragen de minister om, tegen de achtergrond van het zich rap verspreidende coronavirus, in te gaan op het principebesluit van vorige maand over de uitbreiding van de NAVO-missie in Irak. Deelt de minister de mening dat uitvoering van dit besluit onder de huidige omstandigheden niet aan de orde kan zijn? Kan de minister ook aangeven waarom besloten is ongeveer 40 troepen terug te trekken uit Irak en niet meer? Wordt overwogen alle troepen terug te trekken, in het bijzonder vanwege de resolutie van het parlement van Irak die daarom vraagt? Zo nee, waarom wordt een deel in Irak gehouden? Kan de minister ook aangeven hoe, als in mei de trainingen worden hervat, Nederlands militair personeel in Irak kan opereren volgens de richtlijnen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu?

Antwoord van het kabinet

Zoals in het verslag van de bijeenkomst van NAVO-ministers van Defensie op 12 en 13 februari 2020 te Brussel (Kamerstuk 28676, nr. 334) is aangegeven, hebben de ministers van Defensie reeds ingestemd met een principebesluit tot uitbreiding van NMI binnen het bestaande mandaat. Dit sluit aan bij de wensen van de Iraakse autoriteiten, die de uitnodiging aan de NAVO om in Irak actief te zijn in februari nog hebben herbevestigd en een uitbreiding van activiteiten van de NAVO verwelkomen. Het is denkbaar dat de maatregelen die nu tijdelijk worden genomen als gevolg van de corona-crisis invloed zullen hebben op het moment waarop de uitbreiding van NMI zal plaatsvinden. De resolutie waarnaar wordt verwezen betreft een niet-bindende motie van het Iraakse Parlement die vooralsnog geen gevolgen heeft gehad voor de staande uitnodiging van de Iraakse regering. Zowel de NAVO als de anti-ISIS coalitie beschouwen het mandaat daarom als ongewijzigd. Derhalve zijn overwegingen om alle Nederlandse troepen terug te trekken vanwege de genoemde resolutie niet aan de orde.

Over diverse maatregelen en gevolgen van COVID-19 op uitzendingen en inzet in het buitenland is uw Kamer geïnformeerd op 13 maart jl. (kenmerk 2020Z05114) en 24 maart jl. (kenmerk 2020Z05564). Op 16 maart jl. heeft de missieleiding van de Operation Inherent Resolve in Irak de opdracht gegeven om het personeel dat niet essentieel is voor de voortzetting van de missie tijdelijk terug te trekken. Voor Nederland gaat het op dit moment om ongeveer 40 personen. De maatregelen zijn tijdelijk, totdat restricties zijn opgeheven. Het kabinet hecht eraan dat de continuïteit van de inspanningen in het buitenland voor de langere termijn is gewaarborgd. Daarom blijft het personeel dat essentieel is voor de voortzetting van de missie actief in Irak. Defensie beziet dagelijks of het nodig is bijdragen aan missies aan te passen. Zie ook antwoord hierboven op pagina 4.

Het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG) van het ministerie van Defensie stelt instructies op ten behoeve van uitgezonden personeel, gebaseerd op de adviezen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Deze instructies gelden onverkort voor uitgezonden personeel indien de trainingsactiviteiten in Irak weer worden hervat.

De leden van de SP-fractie vragen de minister in te gaan op de gevolgen van de verspreiding van het coronavirus voor elders uitgezonden Nederlandse militairen. Een deel van de militairen in Afghanistan komt naar huis. Waarom is niet besloten meer troepen terug te trekken?

Tot slot vragen de leden van de SP-fractie of de pandemie ook gevolgen heeft voor de missie in de Straat van Hormuz. Zo nee, waarom niet? Deelt de minister de mening dat uiterste zorgvuldigheid nu geboden is en op het terugtrekken van militairen geen enkel taboe mag rusten?

Antwoord van het kabinet

Over diverse maatregelen en gevolgen van COVID-19 op uitzendingen en inzet in het buitenland is uw Kamer geïnformeerd op 13 maart jl. (kenmerk 2020Z05114) en 24 maart jl. (kenmerk 2020Z05564). Personeel dat essentieel is voor de voortzetting van de missie blijft actief in Afghanistan. Onder essentieel personeel valt onder meer medische zorg en force protection. Defensie beziet dagelijks of het nodig is bijdragen aan missies aan te passen. Zie ook antwoord op pagina 4..

In navolging van het akkoord tussen de VS en de Taliban is het geweld van de Taliban tegen de VS, NAVO-bondgenoten en hun operationele partners afgenomen. Er is echter geen sprake van een vermindering van activiteiten van de Taliban gericht tegen de Afghan National Defense and Security Force (ANDSF). De Taliban gebruiken het coronavirus ook om zich positief te onderscheiden voor de Afghaanse bevolking ten opzichte van de Afghaanse overheid. De Taliban benadrukken in hun woordvoering dat zij, in tegenstelling tot de Afghaanse overheid, wel afdoende maatregelen hebben ingesteld in gebieden die zij onder controle hebben. Daarnaast roepen zij internationale medische en andere hulporganisaties op om Afghanistan te blijven ondersteunen en garanderen de veiligheid van hulpverleners.

Op Zr. Ms. De Ruyter en in het hoofdkwartier in Abu Dhabi zijn thans geen besmettingen geconstateerd. De missie ondervindt op dit moment weinig hinder van het COVID-19 virus. Desalniettemin worden passende maatregelen genomen om verspreiding van het virus tegen te gaan. Zo blijven havenbezoeken beperkt tot korte logistieke bezoeken om het schip te bevoorraden. Het ministerie van Defensie beziet dagelijks of het nodig is bijdragen aan missies aan te passen.

Het Zuiden

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het principebesluit van NAVO-ministers van Defensie van 12 februari 2020 met betrekking tot de uitbreiding van de NAVO Missie Irak (NMI). Deze leden hebben ook vernomen dat de Verenigde Staten zich in maart terugtrekt uit drie verschillende bases in Irak. In hoeverre heeft dit een effect op de NAVO-missie? Ondertussen blijven aan Iran gelieerde milities raketaanvallen uitvoeren op buitenlandse legerbases. Spanje besloot hierom deze maand een tiental militairen van zijn NAVO-missie terug te trekken naar Koeweit en een Britse militair is door de aanvallen om het leven gekomen. In hoeverre brengen deze aanvallen de continuïteit en mogelijke opschaling van de NAVO-missie in gevaar? Ook zijn er door de coronacrisis trainingen stil komen te liggen en is er niet-essentieel personeel teruggetrokken. Zien we ook een teruggang in militaire operaties en activiteiten van IS?

Antwoord van het kabinet

De terugtrekking waar de leden van de VVD-fractie naar verwijzen is onderdeel van een consolidatieproces waarbij troepen van de anti-ISIS coalitie taken overdragen aan

Iraakse strijdkrachten en samengevoegd worden met coalitietroepen op grotere coalitiebases. Dit betreft niet noodzakelijkerwijs een verkleining van de gehele missie. De NAVO-missie is afhankelijk van de anti-ISIS coalitie voor o.a. logistieke ondersteuning en beveiliging. Het vertrek van de bases waar de leden van de VVD-fractie naar verwijzen heeft echter geen effect op de NAVO-missie, aangezien deze bases zich elders in Irak bevinden dan waarop de activiteiten van de NAVO-missie zich concentreren (Bagdad en omgeving).

Elke verdere escalatie van spanningen en vijandigheden maakt het moeilijker voor de NAVO-missie om haar taken uit te voeren. De NAVO hecht desondanks belang aan de continuïteit van de missie en heeft reeds een principebesluit genomen om taken van de anti-ISIS coalitie over te nemen.

Het is thans onbekend welke impact de coronacrisis gaat hebben op de activiteiten van ISIS in Irak. In algemene zin heeft ISIS nog steeds de intentie om op termijn een kalifaat te stichten. ISIS is middels ondergrondse netwerken nog altijd in staat aanslagen te plegen. Deze modus operandi is sinds de uitbraak van de coronacrisis niet gewijzigd.

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de ontwikkelingen omtrent het Doha-akkoord. Hoe beoordeelt de minister de recente problemen bij de uitvoering van het akkoord tussen de Verenigde Staten en de Taliban, met name de frictie tussen de Verenigde Staten en de Afghaanse regering over de vrijlating van Taliban-gevangenen?

Antwoord van het kabinet

Het is bemoedigend dat een delegatie van de Afghaanse regering onlangs met een Taliban delegatie heeft gesproken over gevangenenruil, gefaciliteerd door Qatar en de VS, en dat dezer dagen opnieuw gesprekken hierover plaatsvinden. Het is van groot belang dat zo snel mogelijk inclusieve, intra-Afghaanse vredesbesprekingen van start gaan. Het kabinet roept alle partijen op zo snel mogelijk met elkaar om de tafel te gaan zitten.

Welke implicatie heeft de door de Verenigde Staten toegezegde troepen-afbouw voor de Nederlandse missie?

Antwoord van het kabinet

In het akkoord tussen de VS en de Taliban is afgesproken dat de VS binnen 135 dagen na sluiting van het akkoord het troepenniveau terug zal brengen van 13.000 tot 8.600. De vermindering betreft deels de eigenstandige Amerikaanse militaire aanwezigheid in Afghanistan en deels de Amerikaanse bijdrage aan de NAVO missie Resolute Support (RS). Het totale troepenniveau van RS wordt in diezelfde 135 dagen gedeeltelijk omlaag bijgesteld. De precieze invulling hiervan is nog niet volledig vastgesteld, maar naar verwachting zal dit voor zowel de Nederlandse reguliere adviseurs als voor de Special Operations Forces een vermindering met slechts enkele militairen betekenen. Hierover is

Nederland in nauw contact met Duitsland – Framework Nation in Train, Advise & Assist Command-North (TAAC-N), de regio waar de Nederlandse militairen werkzaam zijn. Zodra de precieze invulling bekend is zal uw Kamer daarover worden geïnformeerd.

Volgens het Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) raakt de Amerikaanse troepenvermindering vooralsnog geen eenheden die essentieel zijn voor de continuïteit van Resolute Support. De missie kan volgens de huidige planning na de periode van 135 dagen nog dezelfde kerntaken blijven uitvoeren.

Het mandaat voor de Nederlandse bijdrage aan Resolute Support loopt tot en met 2021. Vooralsnog geeft het akkoord tussen de VS en de Taliban geen aanleiding om de bijdrage te herzien. Nederland blijft met NAVO partners in nauw contact over het verdere proces en benadrukt daarbij het belang dat eventuele vervolgstappen niet ten koste mogen gaan van de vooruitgang die de afgelopen jaren is geboekt. Dit zal een van de onderwerpen zijn tijdens de bijeenkomst van NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken op 2 april.

Kan de minister ook zeggen wat de gevolgen zijn van het Amerikaanse besluit om 1 miljard dollar aan hulp voor Afghanistan te schrappen, vanwege de politieke impasse tussen de heren Ghani en Abdullah? De Verenigde Staten geven beperkte militaire steun aan de Taliban bij de strijd tegen ISIS-Khorasan, zo zei de Amerikaanse generaal Frank McKenzie op 10 maart. Kan de minister tijdens de NAVO-vergadering bij zijn Amerikaanse collega meer informatie vragen over de schaal en doelstellingen van deze samenwerking? Wordt de Taliban ook als mogelijke partner gezien door andere NAVO-bondgenoten?

Antwoord van het kabinet

De korting op de Amerikaanse steun van in totaal 1 miljard US dollar is substantieel en indien de korting daadwerkelijk wordt geëffectueerd dan zou dat aanzienlijke implicaties hebben. De totale financiële steun van de VS aan Afghanistan bedroeg in 2019 in totaal 6 miljard US dollar. Het merendeel daarvan was bestemd voor de veiligheidssector. Het is op dit moment nog onduidelijk op welke manier en hoe snel deze korting precies zal worden ingevuld. Alleen als Ghani en Abdullah samen een inclusieve regering vormen, is de VS bereid deze maatregelen te herzien.

ok is er door de coronacrisis niet-essentieel personeel teruggetrokken. Is er bekend hoe lang deze situatie naar schatting van kracht zal zijn? Wat zijn de effecten hiervan op de missie? Zien we ook een vermindering van activiteiten van de Taliban? De Verenigde Staten geven beperkte militaire steun aan de Taliban bij de strijd tegen ISIS Khorasan, zo zei de Amerikaanse generaal Frank McKenzie op 10 maart. De leden van de VVD vragen of de minister tijdens de NAVO-vergadering bij zijn Amerikaanse collega meer informatie kan vragen over de schaal en doelstellingen van deze samenwerking? Wordt de Taliban ook als mogelijke partner gezien door andere NAVO-bondgenoten?

Antwoord van het kabinet

Over diverse maatregelen en gevolgen van COVID-19 op uitzendingen en inzet in het buitenland is uw Kamer geïnformeerd op 13 maart jl. (kenmerk 2020Z05114) en 24 maart jl. (kenmerk 2020Z05564). Personeel dat essentieel is voor de voortzetting van de missie blijft actief in Afghanistan. Onder essentieel personeel vallen bijvoorbeeld de medische zorg en force protection. Het gaat om personeel dat van essentieel belang is om een basis draaiende te houden. Defensie beziet dagelijks of het nodig is bijdragen aan missies aan te passen. Zie ook antwoord op pagina 4.

In navolging van het akkoord tussen de VS en de Taliban is het geweld van de Taliban tegen de VS, NAVO-bondgenoten en hun operationele partners afgenomen. Er is echter geen sprake van een vermindering van activiteiten van de Taliban gericht tegen de Afghan National Defense and Security Force (ANDSF). De Taliban gebruiken het coronavirus ook om zich positief te onderscheiden voor de Afghaanse bevolking ten opzichte van de Afghaanse overheid. De Taliban benadrukken in hun woordvoering dat zij, in tegenstelling tot de Afghaanse overheid, wel afdoende maatregelen hebben ingesteld in gebieden die zij onder controle hebben. Daarnaast roepen zij internationale medische en andere hulporganisaties op om Afghanistan te blijven ondersteunen en garanderen de veiligheid van hulpverleners.

De NAVO missie Resolute Support heeft als doelstelling het versterken van de ANDSF en ziet de Taliban niet als mogelijke partner. Ook Generaal McKenzie, commandant van het Amerikaanse hoofdkwartier CENTCOM, heeft in zijn verklaring op 10 maart niet gezegd dat de VS de Taliban als partner ziet. Wel heeft hij aangegeven dat er limited support zou zijn geweest ten tijde van gevechten in de provincie Nangarhar eind vorig jaar, toen zowel de ANDSF als de Taliban de aanwezigheid van Islamic State Khorasan Province (ISKP) aldaar bevochten. Ik ben bereid mijn Amerikaanse collega om meer informatie te vragen over de vorm van deze steun.

De leden van de PVV-fractie willen graag de situatie in het noordwesten van Syrië bespreken en de rol van Turkije. Gezien onder meer de Turkse steun aan diverse terreurorganisaties in Syrië vinden deze leden het uiterst onwenselijk en schadelijk voor het bondgenootschap dat de NAVO Turkije wederom tegemoet wil treden; door oude steunmaatregelen nieuw leven in te blazen. Althans, zo lezen de leden van de PVV-fractie de passage dat “binnen de NAVO wordt gezien of betere invulling mogelijk is van eerder door de NAVO getroffen maatregelen, de zogenoemde *Tailored Assurance Measures for Turkey* (2016).” Deze leden vragen of het klopt dat, zoals op de website van de NAVO staat, het delen van inlichtingen met Turkije één van de onderdelen van deze maatregelen uit 2016 is.¹ Zo ja, waarom zou Turkije dan (opnieuw?) met inlichtingen – of anderszins – gefaciliteerd moeten worden bij het destabiliseren van een deel van Syrië? Laat het duidelijk zijn dat de leden van de PVV-fractie hier ferm op tegen zijn, maar wat is het

---

¹ Website van de NAVO, ‘NATO Assurance Measures’ (<https://shape.nato.int/nato-assurance-measures>).

standpunt van het kabinet ten aanzien van het heractiveren van deze maatregelen uit 2016? Op basis waarvan heeft Turkije het heractiveren van deze maatregelen “verdiend”? Kunt u de maatregelen waarover gesproken wordt tevens opsommen, voor de volledigheid?

Antwoord van het kabinet

Het pakket maatregelen onder de noemer Tailored Assurance Measures for Turkey (TAMT) is sinds 2016 van kracht en wordt sindsdien uitgevoerd; van een heractivering is derhalve geen sprake. Met het pakket wordt Turkije ondersteund bij de verdediging van zijn grondgebied en daarmee NAVO-verdragsgebied. Het pakket omvat onder meer de aanwezigheid van AWACS (Airborne Warning and Control System) in de regio, grotere maritieme aanwezigheid in het oostelijk gedeelte van de Middellandse Zee, Intelligence, Surveillance en Reconnaissance activiteiten en het delen van informatie. Omdat de precieze inhoud van het pakket gerubriceerde informatie betreft, is het helaas niet mogelijk een gedetailleerder inzicht te verschaffen in het volledige pakket. Aan slechts een klein gedeelte van de maatregelen wordt uitvoering gegeven.

De Turkse regering heeft een beroep gedaan op bondgenoten om meer invulling te geven aan dit pakket. Nederland levert op dit moment geen actieve bijdrage aan TAMT, maar staat als NAVO-bondgenoot wel achter het besluit van de alliantie om Turkije te ondersteunen in het monitoren van het NAVO-verdragsgebied in Turkije. Het monitoren van de veiligheids-situatie dient het bredere NAVO-belang.

De leden van de PVV-fractie zijn bezorgd over de gedachte die kennelijk leeft binnen de NAVO om het operatiegebied uit te breiden. Volgens de geannoteerde agenda zullen de ministers “een bredere strategische discussie hebben over mogelijke additionele betrokkenheid van de NAVO in Noord-Afrika, de Sahel en het Midden-Oosten”. Maar wat heeft de NAVO in de Sahel te zoeken? Moet de NAVO zich niet juist meer richten op de Euro-Atlantische regio en de collectieve zelfverdediging en het onderlinge vertrouwen? Beter focust de NAVO zich op zijn kerntaken en probeert het effectief en efficiënt te zijn in de conflictgebieden waar de NAVO-troepen nu actief zijn. Ook dient de NAVO nog steeds af te rekenen met interne problemen zoals Turkije, voordat het verder kan kijken. De leden van de PVV-fractie vinden dat Nederland dat moet benadrukken voordat over “additionele betrokkenheid” in andere regio’s wordt gepraat. Is de minister bereid om deze zienswijze in zijn inzet op te nemen?

Antwoord van het kabinet

De discussie komt voort uit de wens van verschillende bondgenoten om meer aandacht voor dreigingen aan de zuidflank. Het kabinet is voorstander van een 360 graden benadering waarin aandacht voor dreigingen uit alle richtingen is. Nederland staat er daarom voor open een mogelijk aanvullende betrokkenheid van de NAVO in de genoemde regio’s te onderzoeken. Daarbij staat voor Nederland voorop dat de NAVO duidelijk toegevoegde waarde dient te hebben. Ook dient de inzet van de NAVO complementair te zijn aan en coherent te zijn met reeds lopende activiteiten van andere spelers, inclusief de EU. Dit geldt in het bijzonder voor de Sahel, waar al veel initiatieven gaande zijn.

Daarnaast moet NAVO-inzet vraaggestuurd zijn. Deze elementen zal ik dan ook inbrengen in de discussie.

Tot slot hebben de leden van de PVV-fractie vragen over de situatie in Afghanistan. De Verenigde Staten gaat het aantal militairen terugbrengen van 13.000 naar 8.600. Wat doen andere NAVO-landen, zoals Nederland? Reduceren zij hun militaire inbreng met hetzelfde percentage? Hoe wordt hier binnen het NAVO-bondgenootschap over nagedacht en gecommuniceerd tussen de verschillende lidstaten? Het is geen geheim dat de leden van de PVV-fractie de Nederlandse militairen al langer en volledig terug willen trekken uit Afghanistan. Deze leden zien hier nu bij uitstek een mooie gelegenheid toe. Graag ontvangen zij een reactie. In dit kader dringen de leden van de PVV-fractie erop aan om de militairen die vanwege het coronavirus tijdelijk uit Afghanistan terugkeren, definitief in Nederland te houden en aan de missie in Afghanistan te onttrekken.

Antwoord van het kabinet

Vooralsnog geeft het akkoord tussen de VS en de Taliban geen aanleiding om de bijdrage aan RSM te herzien. Nederland blijft met NAVO partners in nauw contact over het verdere proces en benadrukt daarbij het belang dat eventuele vervolgstappen niet ten koste mogen gaan van de vooruitgang die de afgelopen jaren is geboekt. Dit zal een van de onderwerpen zijn tijdens de bijeenkomst van NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken op 2 april. Voor de vragen betreffende de situatie in Afghanistan verwijs ik u graag naar pagina 9.

De leden van de CDA-fractie zijn, zoals bekend, kritisch op Turkije wat betreft de situatie in Idlib (Syrië). Door illegale invasies, agressie en steun aan en samenwerking met jihadisten, speelt Turkije een buitengewoon dubieuze rol in Syrië - een NAVO-bondgenoot onwaardig. Hetzelfde geldt voor het opblazen van de Turkije-deal met de EU en de chantagepolitiek van president Erdogan. Wat de leden van de CDA-fractie betreft kan Turkije, dat op 28 februari jl. tijdens de voor Artikel 4 consultaties ingelaste bijeenkomst van de Noord-Atlantische Raad om steun van de bondgenoten vroeg, niet op extra steun rekenen. Binnen de NAVO wordt nu bezien of betere invulling mogelijk is van eerder door de NAVO getroffen maatregelen, de zogenoemde *Tailored Assurance Measures for Turkey (2016)*. Wat de leden van de CDA-fractie betreft zou de NAVO juist moeten overwegen om de ondersteuning bij de versterking van de luchtverdediging in te trekken.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of bij de lopende NAVO-missie te Irak als gevolg van het grote dodenaantal bij recente demonstraties er sprake is van tussentijdse aanpassingen van deze missie. Deze leden vragen de minister of hij, conform de toezegging de missie aan te passen als daar reden toe is, deze zorgen en de mogelijkheid van tussentijdse aanpassing van de missie ook over wil brengen in de NAVO-bijeenkomst van 2 en 3 april.

Antwoord van het Kabinet

Het kabinet heeft bilateraal en in EU-verband herhaaldelijk aangegeven het gebruik van geweld tegen demonstranten ten zeerste af te keuren en heeft Irak opgeroepen het geweld te staken, onderzoek te doen naar wie het geweld gepleegd heeft en de daders te vervolgen. Er zijn het kabinet op dit moment geen aanwijzingen bekend dat door Nederland getrainde veiligheidsdiensten een rol hebben gespeeld in het geweld.

Hoewel het kabinet de zorgen van de GroenLinks-fractie deelt, zoals blijkt uit het voorgaande, ziet het kabinet niet direct aanleiding om aanpassing van de NAVO-missie als gevolg de demonstraties te bepleiten tijdens de NAVO-ministeriële.

Niettemin hecht het kabinet er belang aan dat de NAVO-missie ook inzet op kennis over en eerbiediging van mensenrechten. Nederland draagt daar ook actief aan bij, bijvoorbeeld door het aanbod om vanaf zomer 2020 de functie van mensenrechtenadviseur binnen de missie te gaan vervullen.

De leden van de GroenLinksfractie hebben kennisgenomen van de 360 graden-visie van dit kabinet in het Midden-Oosten, de Sahel en Noord-Afrika, waarin de aandacht voor dreigingen uit alle richtingen in balans is. Deze leden vragen het kabinet in hoeverre diplomatieke inspanningen in de Sahel en Noord-Afrika worden gematcht met militaire- en ontwikkelingssamenwerkingsinspanningen (OS-inspanningen). Kan de minister nader toelichten welke diplomatieke inspanningen hier worden geleverd en hoe die passen bij de militaire- en OS-inspanningen?

Antwoord van het kabinet

Voor een uitgebreid overzicht van de Nederlandse en Europese inzet in de Sahel op het gebied van veiligheid, ontwikkelingssamenwerking, migratie alsook de diplomatie inspanningen verwijs ik naar de recente kamerbrief hierover die op 17 maart jl. met uw kamer is gedeeld (Kamerstuk 29521, nr. 403).

Vanuit het perspectief van migratie, veiligheid en stabiliteit zijn de Noord-Afrikaanse landen van groot belang. Op basis van de situatie in de afzonderlijke Noord-Afrikaanse landen bestaat er per land verschillend beleid en zijn er verschillende programma's. Bij het opstellen van dit meerjarige beleid worden alle relevante factoren in acht genomen, zo ook diplomatiek, militair en ontwikkelingssamenwerking. De diplomatieke relaties met alle landen in Noord-Afrika zijn intensief en gericht op het perspectief zoals hierboven geschetst. Een voorbeeld is de migratiedialoog die we met de landen voeren waarin de bilaterale relatie, ontwikkelingssamenwerking en militaire inspanningen – denk aan grensbewaking – samen komen.

Wat betreft de situatie in Afghanistan vragen de leden van GroenLinks-fractie hoe het kabinet het akkoord met de Taliban apprecieert, en wat dit betekent voor de Afghanen, in het bijzonder

voor vrouwen en meisjes. Welke gevolgen zal dit akkoord hebben voor de NAVO-missie aldaar, wat houdt een “gedeeltelijke omlaagstelling” precies in? Wat verwacht de minister van het intra-Afghaans vredesproces en hoe spelen de recente verkiezingen daarbij een rol, waarbij zittend president Ashraf Ghani heeft gewonnen maar de verliezer Abdullah Abdullah een parallelle regering wil vormen?² Wat vindt de minister tot slot van het recente stopzetten van financiële hulp van een miljard dollar aan Afghanistan door de Verenigde Staten? Wat betekent dit volgens hem voor het intra-Afghaans vredesproces en de stabiliteit en veiligheid van Afghanistan als geheel?³

Antwoord van het kabinet

Het kabinet ziet het akkoord tussen de VS en de Taliban als een belangrijke eerste stap die uiteindelijk moeten leiden tot vrede in Afghanistan. De Afghaanse bevolking gaat al 40 jaar gebukt onder conflict. Een vooruitzicht op afname van geweld is dus erg belangrijk. Het is van groot belang dat zo snel mogelijk inclusieve, intra-Afghaans vredesbesprekingen van start gaan. Die hebben onze volle steun. Het is uiteindelijk aan de Afghaanse bevolking zelf om invulling te geven aan de vrede in en de toekomst van hun land. Het kabinet zal daarbij, zowel bilateraal als via de EU, de NAVO en de VN, het behoud van verworvenheden op het gebied van democratie, rechtsstaat en mensenrechten (met name vrouwenrechten) blijven benadrukken. Het is ook belangrijk dat er aandacht en gerechtigheid komt voor de slachtoffers van het conflict.

Afghanistan bevindt zich momenteel in een politieke impasse. De Amerikaanse Secretary of State Mike Pompeo sprak ruim een week geleden met president Ghani en zijn politieke tegenstander Abdullah in Kaboel om deze impasse te doorbreken en hen te overtuigen samen een regering te vormen. Het is niet gelukt om hen nader tot elkaar te brengen. In reactie voert de VS de politieke druk op en heeft Pompeo aangekondigd de Amerikaanse steun aan Afghanistan te herzien, waaronder een korting op de financiële steun van de VS aan Afghanistan. Deze korting bedraagt 1 miljard US dollar in 2020. Alleen als Ghani en Abdullah samen een inclusieve regering vormen, is de VS bereid deze korting te herzien. De korting op de Amerikaanse steun van in totaal 1 miljard US dollar is substantieel en indien de korting daadwerkelijk wordt geëffectueerd dan zou dat aanzienlijke implicaties hebben (zie ook pagina 10).

Het is voor de stabiliteit en veiligheid van Afghanistan van groot belang dat zo snel mogelijk inclusieve, intra-Afghaans vredesbesprekingen van start gaan. Die hebben onze volle steun. Het is uiteindelijk aan de Afghaanse bevolking zelf om invulling te geven aan de vrede in en de toekomst van hun land.

---

² Al Jazeera, 18 februari 2020, ‘Afghanistan's presidential election: Ashraf Ghani declared winner’ (<https://www.aljazeera.com/news/2020/02/afghanistan-presidential-election-ashraf-ghani-declared-winner-200218135530575.html>).

³ NRC.nl, 24 maart 2020, ‘VS korten hulp aan Afghanistan wegens politieke impasse’ (<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/03/24/vs-korten-hulp-aan-afghanistan-wegens-politieke-impasse-a3994682>).

Wat betreft de situatie in Syrië vragen de leden van de GroenLinks-fractie wat er is gebeurd met de circa 900.000 vluchtelingen die zich al bevonden aan de Turks-Syrische grens. Is er bijvoorbeeld humanitaire opvang en hulp geregeld? Wat is hun perspectief op de korte en lange termijn?

Antwoord van het kabinet

Sinds de hervatting van het offensief in Noordwest-Syrië door het Assad-regime en zijn bondgenoten in december 2019 zijn er inderdaad 961.000 mensen voor dat geweld op de vlucht geslagen. Deze nieuwe ontheemdenstroom komt bovenop de miljoenen Syriërs die al ontheemd geraakt waren. Volgens VN (OCHA) zijn er in totaal 3.8 mln mensen afhankelijk van humanitaire hulp in Noordwest-Syrië. Humanitaire organisaties schalen waar mogelijk op en additionele financiering is bijgedragen door de VN en landen als Nederland, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en anderen. Gatens in de hulpverlening blijven bestaan vanwege de zeer grote hoeveelheid hulpbehoevenden. Door het huidige staakt-het-vuren en pauze van bombardementen op scholen en ziekenhuizen wordt de humanitaire toegang en mogelijkheden tot hulpverlening verbeterd maar de corona-crisis zorgt juist weer voor een grote nieuwe uitdaging voor de hulpverlening. Met een verzwakte bevolking en een nauwelijks functionerend gezondheidssysteem vormt corona een serieuze bedreiging voor de bevolking. Humanitaire hulp, hoe effectief ook, kan niet zorgen voor perspectief en stabiliteit op de langere termijn. De crisis heeft een politieke oplossing nodig in lijn met VNVR resolutie 2254.

De leden van de SP-fractie vragen de minister nader in te gaan op het Amerikaanse akkoord met de Taliban. Hoe beoordeelt de minister het gegeven dat meer dan 18 jaar is gevochten tegen een vijand, omdat die nauw verbonden zou zijn geweest met Al Qaida, en die vijand nu gevraagd wordt en kennelijk bereid is samen met de Verenigde Staten tegen Al Qaida (en IS) op te treden? Moet hier vastgesteld worden dat er jaren voor niets is gevochten? En welke gevolgen heeft de Amerikaanse deal met deze vijand voor de aanwezigheid van Nederlandse troepen in Afghanistan? Als de Verenigde Staten duizenden militairen terugtrekt, zoals op korte termijn in het plan voorzien, hoeveel trekt Nederland er dan terug? Wanneer kan de Kamer een besluit verwachten van het kabinet waarin invulling wordt gegeven aan de logische gevolgen van de Amerikaanse deal met de Taliban?

Antwoord van het kabinet

In het akkoord staan afspraken die moeten voorkomen dat de Taliban en andere groepen in Afghanistan een bedreiging vormen voor de VS en haar bondgenoten. De VS heeft aangegeven zorgvuldig te zullen controleren of de Taliban zich aan de voorwaarden van het akkoord houdt. Sinds het begin van de internationale inzet in Afghanistan is het doel van een vredig en stabiel Afghanistan onveranderd geweest. Ook de doelstelling dat Afghanistan niet nogmaals een vrijplaats voor internationaal terrorisme mocht worden is een constante, en geldt nog altijd. Het akkoord tussen de VS en de Taliban is een eerste stap die perspectief biedt op nieuwe vooruitgang ten aanzien van deze doelstellingen.

Afghanistan staat er in 2020 beter voor dan in 2001. De internationale inzet heeft ervoor gezorgd dat het land stappen kon zetten op het gebied van sociaaleconomische ontwikkeling, onderwijs, vrouwenrechten, goed bestuur en de opbouw van een eigen veiligheidsapparaat. De inspanningen hebben er tevens toe geleid dat Afghanistan niet langer een uitvalsbasis is voor terroristische aanvallen op doelen in het Westen. Maar de vooruitgang is relatief en op sommige vlakken, waaronder de veiligheidssituatie, zijn in recente jaren juist stappen achteruit gezet. Het is uiteindelijk aan de Afghaanse bevolking zelf om invulling te geven aan de vrede in en de toekomst van hun land. Het kabinet zal daarbij, zowel bilateraal als via de EU, de NAVO en de VN, het behoud van verworvenheden op het gebied van democratie, rechtsstaat en mensenrechten (met name vrouwenrechten) blijven benadrukken. Voor de beantwoording betreffende repatriëring zou ik u willen verwijzen naar pagina 9.

Voorts vragen de leden van de SP-fractie of de minister meer inzicht kan geven in de bredere strategische discussie over mogelijke additionele betrokkenheid van de NAVO in Noord-Afrika, de Sahel en het Midden-Oosten die voorzien is. Deze leden zien hier geen heil in en vinden het ongepast dat hierover een discussie wordt gevoerd terwijl het coronavirus om zich heen grijpt. Deelt de minister de mening dat de discussie hierover voorlopig gepauzeerd dient te worden, aangezien er nu belangrijkere prioriteiten zijn, ook voor krijgsmachten, namelijk het beteugelen van de pandemie? Deelt de minister de mening dat er geen militaire, maar politieke oplossingen gevonden moeten worden voor de veiligheid in de Sahel?

Antwoord van het kabinet

Ik ben niet van mening dat de discussie hierover gepauzeerd dient te worden. Zie verder het antwoord op pagina 9).

Voor een duurzame oplossing is een breder politiek akkoord nodig en uiteindelijk een inclusieve politieke oplossing voor heel Syrië, schrijft de minister in zijn brief. De leden van de SP-fractie vragen de minister dit nader toe te lichten. Kan daarbij ingegaan worden op de positie van president Assad? In hoeverre is zijn aanwezigheid een obstakel voor een breder politiek akkoord en een inclusieve politieke oplossing? Kan de minister daarnaast aangeven hoe de pandemie zich in Syrië verspreidt en welke gevolgen de sancties van NAVO-landen tegen dat land hebben voor de bestrijding ervan? Deelt de minister de mening dat sancties geen obstakel mogen vormen voor bestrijding van het coronavirus? Kan de minister ook ingaan op de laatste ontwikkelingen in Idlib? In hoeverre houdt het staakt-het-vuren in deze provincie stand? Kan de minister ook concreet invulling geven aan de zogenoemde betere invulling van eerder door de NAVO getroffen maatregelen voor Turkije? Hoe wordt uitgesloten dat hier toch sprake zal zijn van intensivering van de steun aan Turkije, wat volgens de leden van de SP-fractie vanwege de opstelling van dat land in het conflict in Syrië echt ongehoord zou zijn?

Antwoord van het kabinet

Nederland heeft in 2012 de diplomatieke banden met het Assad-regime verbroken vanwege de grove schendingen van de mensenrechten van de Syrische bevolking door het regime. Het kabinet is van mening dat duurzame vrede in Syrië niet mogelijk is onder het huidige regime. Onderdeel van een politiek akkoord zal ook de organisatie van verkiezingen in Syrië moeten zijn. Het feit dat het regime, gesteund door Rusland, de afgelopen periode een aanzienlijk deel van het Syrische grondgebied heeft heroverd maakt het nog minder genegen toe te treden tot de onderhandelingstafel. Nederland blijft echter, juist nu en net als de rest van de internationale gemeenschap, vasthouden aan resolutie 2254 waarin de richtlijnen voor het vredesproces zijn neergelegd. Op zondag 22 maart werd de eerste besmetting met het nieuwe coronavirus in Syrië bevestigd door het Assad-regime. Daarvoor was al sprake van onbevestigde berichten over een verspreiding van het virus in de provincies Damascus, Homs en Lattakia en inmiddels zouden er ook in het door de oppositie gecontroleerde Noordwesten gevallen zijn waarvan vermoed wordt dat het om coronabesmettingen gaat. Bij een daadwerkelijke verspreiding zullen de gevolgen groot zijn gezien de erbarmelijke staat van de gezondheidszorg in Syrië. Met name in het Noordwesten, waar het regime en Rusland vrijwel alle ziekenhuizen en klinieken gebombardeerd hebben, maar ook in het Noordoosten en regimegebied. Ook zitten grote groepen kwetsbare mensen dicht op elkaar in ontheemdenkampen en gevangenissen.

De Syrië-sancties van de EU zijn gericht tegen het regime en diens steunverleners. Daar waar de sanctiemaatregelen van de EU humanitaire of anderszins onbedoelde gevolgen hebben, zijn er uitzonderingen en gronden voor ontheffingen voorzien om humanitaire hulp mogelijk te maken. Medische hulp en goederen voor mensen in nood tijdens deze crisis vallen daar uiteraard onder. Om te voorkomen dat vertraging ontstaat heeft de EU haar lidstaten opgeroepen zo snel mogelijk op ontheffingsaanvragen te reageren en scherp in de gaten te houden of de humanitaire respons geschaad wordt. Het tegengaan van de impact van sancties op humanitaire hulp is een belangrijke prioriteit van de EU, en specifiek t.a.v. Syrië heeft de EU zich afgelopen jaren ingezet om deze impact zoveel mogelijk te beperken.

Het staakt-het-vuren dat op 5 maart jl. werd afgesproken tussen Turkije en Rusland heeft er toe geleid dat het relatief rustig is in de provincie Idlib. Er werden enkele gezamenlijke Russisch-Turkse patrouilles uitgevoerd. De verwachting van het kabinet is dat het staakt-het-vuren een pauze in de gevechtshandelingen betekent en dat deze fragiel is.

Zie voor antwoord op de vraag over ondersteuning Turkije het antwoord op pagina 10).

NAVO-reflectieproces

De leden van de VVD-fractie nemen met instemming kennis van het voornemen om naar een breed palet aan dreigingen te kijken bij het 'forward looking reflection process'. Heeft de 360-

gradenbenadering hierbij niet alleen betrekkingen op de geografische richting waaruit een dreiging komt, maar wordt er ook gekeken naar nieuwe technologische uitdagingen op het gebied van bijvoorbeeld kunstmatige intelligentie, nieuwe wapens, cyber en *space*?

Antwoord van het kabinet

Tijdens de Leaders' Meeting van de NAVO in Londen in december 2019 besloten regeringsleiders en staatshoofden tot een 'forward looking reflection process'. Dit proces zal moeten resulteren in aanbevelingen die worden aangenomen op de eerstvolgende NAVO-top in 2021. Daarbij is het van belang dat onder meer gekeken wordt hoe de NAVO het beste het hoofd kan bieden aan huidige en toekomstige uitdagingen ongeacht de aard ervan of de richting waar ze vandaan komen (vandaar 360 graden). Tot die uitdagingen behoren ook die uitdagingen waarvoor nieuwe technologieën het bondgenootschap plaatsen.

Het lijkt de leden van de ChristenUnie-fractie goed dat er een 'forward looking reflection process' plaatsvindt. Zij vragen echter wat precies de bedoeling is van dit reflectieproces en wat versterking van de politieke dimensie van de NAVO betekent. De leden van de ChristenUnie vragen ook of de opstelling van lidstaat Turkije binnen het bondgenootschap onderwerp van reflectie zal zijn. Op basis van de berichtgeving zien deze leden dat ten minste twee lidstaten van de NAVO nu feitelijk een grensconflict hebben, aangezien Turkije met geweld groepen mensen over de Griekse grens probeert te drijven en Griekenland geweld gebruikt om dit tegen te houden. Klopt het inderdaad dat Turks militairen, politie of andere eenheden traangas inzetten? Wat is de analyse van de situatie volgens de minister? En moet deze situatie niet bovenaan de agenda van het overleg van de NAVO-ministers staan? Gaat de minister deze situatie aan de orde stellen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord van het kabinet

De essentie van het reflectieproces is dat de bondgenoten zich erover beraden hoe de NAVO de eenheid kan behouden, de Trans-Atlantische band kan versterken en optimaal kan functioneren als forum waar bondgenoten elkaar consulteren en informeren over alle ontwikkelingen en handelingen die de veiligheid van het bondgenootschap aangaan. Dit proces zal onder leiding staan van de secretaris-generaal van de NAVO, die daartoe thans een groep van externe experts samenstelt om hem te adviseren.

Verschillende bronnen berichten een sterke afname van het aantal migranten dat zich ophoudt bij de Grieks-Turkse grens. Er lijkt geen sprake meer te zijn van gecoördineerde acties vanuit Turkije richting de grens. Tijdens eerdere gesprekken van de voorzitter van de Europese Raad en de voorzitter van de Europese Commissie met president Erdogan is afgesproken dat de Turkse minister van Buitenlandse Zaken Çavuşoğlu en de Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie Borrell de komende periode de implementatie van de EU-Turkije Verklaring nader in kaart brengen om verschillen van inzicht aan het

licht te brengen. Het kabinet wacht de uitkomst van deze gesprekken tussen Turkije en de EU af. Nederland zal in NAVO-verband wijzen op de noodzaak om snel tot een oplossing uit deze situatie te komen.

De leden van de ChristenUnie-fractie willen ook graag van de minister weten of er eensgezindheid is binnen de NAVO over het punt dat Turkije geen beroep kan doen op Artikel 5 van het Handvest, mocht Turkije als gevolg van de Turkse militaire aanwezigheid in Syrië, die niet gebaseerd is op een volkenrechtelijk mandaat, aangevallen wordt door Rusland of Syrië.

Antwoord van het kabinet

Op dit moment ligt er geen beroep van Turkije op artikel 5 van het Handvest voor. Of ten algemene gehoor wordt gegeven aan een beroep op artikel 5 door een bondgenoot, hangt af van de concrete situatie waarin een beroep wordt gedaan. Als een bondgenoot zich op artikel 5 beroept, dan zullen bondgenoten aan de hand van de concrete omstandigheden van het geval een afweging maken. Bij de afweging zal een rol kunnen spelen of het inroepen van artikel 5 een gevolg is van het eigen handelen van de betreffende bondgenoot.

Strategische stabiliteit

De VVD-fractieleden hebben met interesse kennisgenomen van het voornemen om over de problemen rondom het Open Skies-verdrag te spreken en steunen de lijn om kritisch te zijn op mogelijke Russische schendingen. Deze leden steunen de aanpak van de minister om het belang het verdrag bij de Amerikanen onder de aandacht te brengen. Kan hij bij de aanstaande NAVO-bijeenkomst opnieuw samen met andere landen bij de Verenigde Staten pleiten alles op alles te zetten om het verdrag in stand te houden, en daarbij benadrukken dat het verdrag van grote waarde is voor de vrede en veiligheid in Europa?

Antwoord van het kabinet

Nederland hecht grote waarde aan het voortbestaan van het Open Skies verdrag. Het Open Skies verdrag is immers een van de pijlers van de Europese conventionele wapenbeheersings-architectuur. Ook –en zeker zo belangrijk- vormt het verdrag een vertrouwenwekkende maatregel op zich, mede vanwege de directe militaire contacten die de uitvoering van het verdrag met zich mee brengt. Daarom zal ik in mijn interventie het belang van wapenbeheersing onderstrepen en zal ik pleiten voor het behoud van de bestaande Europese veiligheidsarchitectuur.

De leden van de VVD-fractie nemen met interesse kennis van de planning van een gesprek dat de NAVO gaat voeren over de implicaties die de opkomst van China heeft voor het beleid van de alliantie. Kan de minister daarbij ook aandacht vragen voor het belang van de vrije zeevaart, omdat China zeggenschap over internationale wateren claimt? Kan de minister benadrukken dat hij de Amerikaanse wens steunt om China te betrekken bij gesprekken over New START? Geldt

dat ook over een mogelijk alternatief voor het Intermediate-Range Nuclear Forces-verdrag (INF)?

Antwoord van het kabinet

Internationale zeeroutes zijn voor de Nederlandse economie van essentieel belang. Met het oog op 'flow security' zal Nederland ook in NAVO-verband aandacht (blijven) vragen voor het belang van de vrije zeevaart.

Nederland is voorstander van het betrekken van meer partijen (waaronder ook China) bij de onderhandelingen over wapenbeheersing. Verlenging van het New START-verdrag zou ruimte bieden voor onderhandelingen over een dergelijk verdrag waarin tevens meer systemen kunnen worden ondergebracht. Indien intermediaire raketsystemen ook kunnen worden betrokken zou Nederland dat steunen, maar op de korte termijn maakt de Russische houding een dergelijk uitgebreid verdrag of afspraken onwaarschijnlijk.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben de volgende vragen over het agendapunt strategische stabiliteit. Gegeven het feit dat het kabinet niets ziet in een moratorium, welke kans ziet de minister dan wel om nieuwe onderhandelingen op te starten waarbij tweezijdige ontwapening het uitgangspunt is? Is het voorstel van president Poetin wellicht een kans om nieuwe onderhandelingen op te starten als de NAVO met een concreet tegenbod komt? Deze leden vragen tevens hoe kansrijk de verlenging van het New START-verdrag is, hoe hier zowel vanuit de Verenigde Staten als Rusland tegenaan wordt gekeken en welke ruimte hierbij is om meerdere systemen onder te brengen bij de eventuele verlenging of vernieuwing van het New START-verdrag. Tot slot vragen de leden van de GroenLinks-fractie hoe de minister het betrekken van meer partijen bij de onderhandelingen over wapenbeheersing, zoals voorgesteld, vorm wil gaan geven.

Antwoord van het kabinet

Rusland weigert nog altijd om transparantie te verschaffen over de productie en introductie van het SSC-8 grond-gelanceerde kruisvluchtwapen, wat heeft geleid tot de teloorgang van het INF-verdrag. Zolang deze Russische houding blijft aanhouden, is een nieuw verdrag weinig waarschijnlijk. Tweezijdige ontwapening is sowieso niet aan de orde, aangezien de NAVO niet beschikt over INF-raketsystemen.

De kansen op een verlenging of vernieuwing van het New START-verdrag zijn zeker nog niet verstreken, en Nederland blijft hierop aandringen. Rusland heeft gecommuniceerd snel te willen onderhandelen over verlenging van het New START-verdrag; de VS beziet deze mogelijkheid vooral in het licht van het betrekken van meer partijen (met name China) en meer wapensystemen (waaronder ook de sub-strategische kernwapens waarvan Rusland er veel in Europa heeft opgesteld). Rusland heeft aangegeven bereid te zijn te onderhandelen over het betrekken van meer wapensystemen, maar het heeft in het verleden altijd geweigerd te onderhandelen over het Russische sub-strategische

kernwapenarsenaal, wat aanzienlijk groter is dan de sub-strategische kernwapens aan NAVO-zijde. Wat betreft de vorm van multilaterale wapenbeheersing, is het uiteindelijk aan de partijen zelf om onderling een werkbare vorm overeen te komen; Nederland roept hen in bilaterale en multilaterale contacten op hier werk van te maken. Nederland draagt actief bij aan het faciliteren van informele multilaterale gesprekken op het gebied van wapenbeheersing en ontwapening door middel van onze rol als co-voorzitter van een van de werkgroepen van het Amerikaanse Creating an Environment for Nuclear Disarmament-initiatief.

De leden van de SP-fractie constateren dat de minister stelt dat Rusland zich niet houdt aan afspraken die waren neergelegd in het INF-verdrag, dat eerst door de Verenigde Staten en daarna ook door Rusland is opgezegd. In reactie daarop bepleit Nederland een naar eigen zeggen gebalanceerd en proportioneel pakket van maatregelen op het gebied van afschrikking en verdediging, de handhaving van druk en dialoog in de relatie met Rusland en het voorkomen van het voeden van een destabiliserende wapenwedloop. Deze leden zijn hierover bezorgd, in het bijzonder omdat dit naar hun oordeel kan leiden tot verdergaande militarisering van Europa. Kan de minister concreet maken wat de verschillende plannen zijn waarover wordt gesproken? Is uitgesloten dat de nucleaire capaciteiten van de NAVO in of nabij Europa op enigerlei wijze worden uitgebreid dan wel versterkt? Is dit de positie die Nederland inneemt in deze discussie? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe wordt uitbreiding of versterking van de nucleaire capaciteiten uitgesloten?

Kan de minister tevens ingaan op de reacties van de Verenigde Staten en Rusland op het Nederlandse aandringen op verlenging van het New START-verdrag tussen beide landen? Is de minister het met de leden van de SP-fractie eens dat het geweldig zou zijn als China zich bij het verdrag aansluit, maar dat het onacceptabel is als Chinese weigering hiertoe wordt voorgewend om het verdrag niet te verlengen?

Antwoord van het kabinet

De dreiging van de Russische kruisvluchtwapens moet op gepaste wijze worden geadresseerd, zonder bij te dragen aan escalatie of een nieuwe wapenwedloop. Dit is in lijn met het gestelde in de motie Van Ojik. De maatregelen die de NAVO heeft aangekondigd in reactie op de Russische productie en opstelling van het SSC-8 grondgelanceerde kruisvluchtwapen richten zich op realistischere oefeningen; nauwere samenwerking op het vlak van inlichtingen; lucht- en raketafweer; het geloofwaardig houden van de nucleaire afschrikking; investeren in conventionele capaciteiten; en oprecht de dialoog blijven zoeken voor effectieve wapenbeheersing. Dit pakket van politieke en militaire maatregelen zal bij de ministeriële bijeenkomst in juni uitgebreider aan de orde komen. Nederland en de NAVO-bondgenoten hebben vorig jaar reeds gesteld dat er geen plannen zijn om nieuwe nucleaire capaciteiten te stationeren in Europa.

Zoals hierboven aangegeven heeft Rusland gecommuniceerd snel te willen onderhandelen over verlenging van het New START-verdrag; de VS beziet deze

mogelijkheid vooral in het licht van het betrekken van meer partijen (met name China) en meer wapensystemen (waaronder ook de substrategische kernwapens waarvan Rusland er veel in Europa heeft opgesteld). Nederland heeft in relevante gesprekken duidelijk gemaakt dat de verlenging van New START op zich zeer belangrijk is voor internationale veiligheid en voor het behoud van het huidige internationale wapenbeheersingsregime, ook als China vooralsnog niet zijn verantwoordelijkheid neemt wat deze internationale wapenbeheersing betreft.

Wat betreft de introductie van de SSC-8 kruisraket door Rusland gaan de leden van de ChristenUnie-fractie ervan uit dat Rusland hierover om opheldering is gevraagd en vragen zij hoe Rusland gereageerd heeft. Wat moet volgens de minister de gepaste, gebalanceerde en gecoördineerde reactie zijn van de NAVO? Deze leden zijn het ermee eens dat de dialoog met Rusland voortgezet moet worden. Zij vragen hoe deze dialoog op dit moment plaatsvindt. Ook zouden de leden van de ChristenUnie-fractie willen weten of en wanneer de NAVO-Rusland Raad die omstreeks deze tijd plaats zou moeten vinden nog doorgaat, vooral gezien de coronapandemie.

***ntwoord van het kabinet** Nederland heeft zowel in diplomatieke gesprekken als in het openbaar, en in zowel bilateraal als multilateraal verband, Rusland gevraagd meer transparantie te verschaffen over het SSC-8 kruisvluchtwapen. Rusland blijft echter een serieuze dialoog hierover weigeren. Nederland steunt daarom het besluit van de NAVO om maatregelen voor te bereiden, en levert een actieve bijdrage aan deze gesprekken. Wat Nederland betreft is het vooral belangrijk dat bij het geloofwaardig houden van de bondgenootschappelijke verdediging en afschrikking, ook de combinatie van druk met dialoog blijft gehandhaafd en niet een destabiliserende wapenwedloop wordt gevoed. Nederland blijft daarom ook aandringen op een NAVO-Rusland Raad. Dat is niet het enige kader waarbinnen gesprekken met Rusland kunnen worden gevoerd. Zo zijn er ook reguliere contacten op militair niveau. Nederland acht het van groot belang dat de NAVO en Rusland in dialoog blijven, ook om ongevallen, misverstanden en escalatie te vermijden en transparantie op militair gebied te bevorderen. Daarom zou Nederland ook graag zien dat er frequenter gesprekken gevoerd worden.*